

værdirelativisme. Samstemmende hermed læser Næss, modsat så mange andre, rigtigt Max Webers berømte afhandlinger som et krav om "intellektuell redelighed" og dermed "en viss type nøytralitet i yrkesmessige uttal 'ser, slik at forskningsresultatene og fremgangsmåtene blir utilslørte og tilgjengelig for de stridende parter" (p. 89). Også ellers interesserer Næss sig naturligvis for videnskabens egen etik, omend jeg godt kan undres over at han ikke har givet dette emne en større samlet og helt central behandling i sin bog.

Det kan ikke overraske at en filosof betoner videnskabsteoris afhængighed af generelle filosofiske systemer. "Som systembyggere går Aristoteles, Thomas, Descartes, Spinoza, Hegel så fundamentalt til verks, at hvert system fåe en egen vitenskapsfortolkning, en egen fortolkning av hva vitenskap er, og dermed en egen fortolkningstype når det gjelder hvert enkelt vitenskapelig utsagn" (p. 124). Synspunktet er let at fatte og i og for sig overbevisende. Men jeg savner et parallelt spørsmål om "generelle filosofiske systemers" afhængighed af videnskabsteori. Der er dog tale om et samspil, også i den forstand at videnskabsteoretiske fremskridt historisk set har ført til erkendelse af filosofiske systemers utilstrækkelighed. Det kan være morsomt, som Næss gør, at grave Spinoza frem og utvivlsomt inspirerende at rådføre sig med et af tænknings bedste hoveder. Men hvorfor gør han det? Svaret er tydeligt nok: Fordi han hos Spinoza kan hente støtte til en kognitiv og normativ videnskabsteoretisk problemstilling som er hans egen i dagen i dag, nemlig hvad han selv betegner som økosofi T.

Hans normative prioritering må accepteres eller forkastes. Det er hvad det er. Mere utilfredsstillende oplever jeg det at Næss ikke, i denne bog, diskuterer om de konklusioner han drager af sine "grønne" præmisser, også kognitiv set er de for en varetagelse af disse mest formålstjenlige. Også en værdirelativist accepterer virkelighedens primat i forskning, en af den videnskabelige etiks bærende præmisser. I samfundsvidenskab også en af dens vanskeligst praktisable, hvorefter mange divergenser.

Erik Rasmussen

Olsen, Asger Meulengracht m.fl. (red.), Miljøkamp - erfaringer, kritik, visioner. En debatbog. København: NOAH's forlag, 1980. 184 sider 69,00 kr.

Godt 10 år efter dannelsen af NOAH udsender NOAH's forlag en debatbog med artikler, der vedrører miljøbevægelsens fortid og fremtid. Hensigten med bogen er at skabe debat om, hvorledes miljøkampen skal føres, og hvorledes NOAH skal tage stilling til de samfundsmæssige problemer, der er følge af forandringerne i miljøet. Det er en vigtig bog, fordi den er et ret enestående eksempel på, at

værdirelativisme. Samstemmende hermed læser Næss, modsat så mange andre, rigtigt Max Webers berømte afhandlinger som et krav om "intellektuell redelighed" og dermed "en viss type nøytralitet i yrkesmessige uttall", slik at forskningsresultatene og fremgangsmåtene blir utilslørte og tilgjengelig for de stridende parter" (p. 89). Også ellers interesserer Næss sig naturligvis for videnskabens egen etik, omend jeg godt kan undres over at han ikke har givet dette emne en større samlet og helt central behandling i sin bog.

Det kan ikke overraske at en filosof betoner videnskabsteoris afhængighed af generelle filosofiske systemer. "Som systembyggere går Aristoteles, Thomas, Descartes, Spinoza, Hegel så fundamentalt til verks, at hvert system fåe en egen vitenskapsfortolkning, en egen fortolkning av hva vitenskap er, og dermed en egen fortolkningstype når det gjelder hvert enkelt vitenskapelig utsagn" (p. 124). Synspunktet er let at fatte og i og for sig overbevisende. Men jeg savner et parallelt spørsmål om "generelle filosofiske systemers" afhængighed af videnskabsteori. Der er dog tale om et samspil, også i den forstand at videnskabsteoretiske fremskridt historisk set har ført til erkendelse af filosofiske systemers utilstrækkelighed. Det kan være morsomt, som Næss gør, at grave Spinoza frem og utvivlsomt inspirerende at rådføre sig med et af tænkingens bedste hoveder. Men hvorfor gør han det? Svaret er tydeligt nok: Fordi han hos Spinoza kan hente støtte til en kognitiv og normativ videnskabsteoretisk problemstilling som er hans egen i dagen i dag, nemlig hvad han selv betegner som økosofi T.

Hans normative prioritering må accepteres eller forkastes. Det er hvad det er. Mere utilfredsstillende oplever jeg det at Næss ikke, i denne bog, diskuterer om de konklusioner han drager af sine "grønne" præmisser, også kognitiv set er de for en varetagelse af disse mest formålstjenlige. Også en værdirelativist accepterer virkelighedens primat i forskning, en af den videnskabelige etiks bærende præmisser. I samfundsvidenskab også en af dens vanskeligst praktisable, hvorefter mange divergenser.

Erik Rasmussen

Olsen, Asger Meulengracht m.fl. (red.), Miljøkamp - erfaringer, kritik, visioner. En debatbog. København: NOAH's forlag, 1980. 184 sider 69,00 kr.

Godt 10 år efter dannelsen af NOAH udsender NOAH's forlag en debatbog med artikler, der vedrører miljøbevægelsens fortid og fremtid. Hensigten med bogen er at skabe debat om, hvorledes miljøkampen skal føres, og hvorledes NOAH skal tage stilling til de samfundsmæssige problemer, der er følge af forandringerne i miljøet. Det er en vigtig bog, fordi den er et ret enestående eksempel på, at

man i en græsrodsorganisation giver sig tid til at stoppe op for at redegøre for sine erfaringer og åbne for debatten om den fremtidige udvikling. Bogen bliver således dels en præsentation over for omverdenen for, hvilke idéer man kan finde hos NOAH, dels bliver den en bog, der kan anvendes internt i NOAH til at diskutere den fremtidige udvikling i miljøbevægelsen.

Bogen er en antologi med ni indlæg. De er meget forskellige. Der er for det første artikler om udviklingen i NOAH og i deres aktionsformer og kommunikationsformer. Det er redegørelser for, hvad man har lært i miljøbevægelsen, og i hvilken retning udviklingen kan tænkes at forme sig.

Peer Andersen m.fl. har en artikel, hvor de redegør for arbejdet gennem 70-erne i en fiktiv NOAH-gruppe, og den giver god indsigt i, hvilke diskussioner og aktiviteter man har haft. Bruno Ingemann har i artiklen "Den, der råder højest" beskrevet miljøbevægelsens formidlingserfaringer. Artiklen rummer foruden en gennemgang af en række aktiviteter et analyseskema for vurderingen af godheden af forskellige aktioner, og en vejledning i hvordan man skal benytte pressen. Disse to artikler er velskrevne og godt informerende vurderinger af NOAH.

En anden gruppe af artikler omhandler eksperimenter om utopier. Dels en artikel af Hildur Jackson om lokalsamfundsarbejde i Søllerød, dels en omfattende beskrivelse og analyse af produktionskollektivet Svanholm Gods af Peter Agger. Især Hildur Jacksons artikel bærer præg af en holdning om, at hvis man blot går i gang og handler, skal det nok kunne lykkes at få nogle forandringer i gang, og det er helt i modstrid med de analyser af samfundets udvikling, som rummes i en tredje del af artiklerne. Det drejer sig om artikler af hhv. Henning Schroll om "Vækst og miljøkamp" og en artikel af Eva Selzer Madsen m.fl., hvor man forsøger at opstille miljøkampens betingelser i forhold til udviklingen i det kapitalistiske samfund. Den første er en bred indføring i hele denne problemstilling, mens den anden er et forsøg på en ret omfattende samfundsmæssig analyse. Analysen er imidlertid ikke lykkedes i særlig høj grad. Det skyldes, at artiklen indeholder så mange emner og problemkredse, at de enkelte forhold i artiklen bliver behandlet meget overfladisk og ofte har argumentationen en rent postulatorisk karakter. Dette kunne være hensigtsmæssigt, dersom man gerne vil skabe en omfattende debat, men denne mulighed begrænses kraftigt af, at artiklen er skrevet, så den er temmelig vanskeligt tilgængelig.

Indeholdt i de nævnte artikler er naturligvis også spørgsmålet om miljøbevægelsens strategi, men dette spørgsmål tages op specielt i to artikler. Dels i et interview med formanden for Metal i Køge, dels i en artikel af Carl Herforth med titlen "Strategi, fremtid - grønt parti?" Afslutningsvis er der i bogen en meget velskrevet artikel af Tor Nørretranders om miljøproblemer og kræft, hvori han

han analyserer statens manglende indgreb overfor kræftfremkaldende stoffer og viser, hvorledes dette kan forventes at ville lede til en stor stigning i antallet af kræfttilfælde.

Som det fremgår af denne indholdsoversigt kommer man vidt omkring i antologien. De forskellige artikler vedrører mange forskellige emner, og de er meget forskellige med hensyn til læselighed og fremstillingsform. Der er imidlertid i hvert fald to problemfelter, der vurderes i de fleste af artiklerne. 1) begrebet "økofascisme" 2) ønskværdigheden af et grønt parti i Danmark.

I næsten alle artikler omtales André Gorz' bog "Økologi og frihed", og i betragtning af den vægt, den tillægges af de forskellige forfattere, havde det nok været bedre, dersom bogen var blevet præsenteret samlet under ét i antologien, i stedet for de mange let varierende referater rundt omkring. Bogens hovedtese er (meget kort), at de knappe ressourcer og en økologisk krise giver mulighed for statens indgreb i alle samfundsmæssige processer. Kapitalismen kan tilpasse sig en situation med knappe ressourcer, men konsekvensen bliver et mere autoritært og centraliseret samfund. Problemet for miljøbevægelsen bliver naturligvis herefter, om man ved at stille krav til staten skubber på vognen i retning af et autoritært samfund. Man kan få løst miljøproblemerne, men "i et ufrit samfund. Og med en natur, der overlever, men på kanten af sammenbrud" (p. 31). I forskellige artikler i bogen analyseres Gorz' bog og den strategi Gorz selv anviser: en styrkelse af det "civile liv". Mangfoldigheden i antologien viser sig derved, at en forfatter (Hildur Jackson) synes at opfatte dette som en anvendelig strategi, men den afvises af andre (for eksempel Eva Selzer Madsen m.fl.). Det andet hovedpunkt, der analyseres, er ønskværdigheden af dannelsen af et grønt parti. Et sådant parti afvises af alle forfattere, men samtidig argumenteres der i en artikel for, at NOAH skal "tage mere aktiv og åben stilling i forhold til krisepolitikens stadige nedskæringer, de sociale modsætninger, til regeringens erhvervsvenlige politik etc." (p. 73). Altså næsten som om NOAH var et politisk parti?

Her er vi ved et vigtigt punkt i antologien og for NOAH. Den stigende erkendelse af samfundsmæssige sammenhænge, der er opstået blandt deltagerne i NOAH, har ledt til en stigende radikaliserings af deltagerne. Forurening ses ikke mere som et "moralsk" problem, men analyseres i forhold til samfundets modsætninger. NOAH fremtræder derved som en anti-kapitalistisk organisation: men hvordan kan dette forenes med at være en bred "tværpolitisk" bevægelse? Dette spørgsmål rejses nok, men analyseres ikke tilbunds gående i antologien.

Noget tilsvarende gælder et andet strategisk spørgsmål: forholdet til fagbevægelsen. Man interviewer en miljøbevidst fagforeningsformand, men man nævner

ganske kort andetssteds problemet med, at øget satsning på miljøet i nogle tilfælde kan medføre virksomhedslukninger og nedgang i beskæftigelsen. Der er en række konkrete eksempler på konflikter mellem fagbevægelsen og miljøbevægelsen, og hvordan skal NOAH forholde sig i den situation? Dette spørgsmål savner man at få svar på. Endelig en sidste anke: bogen analyserer i større omfang, hvilke problemer miljøbevægelsen står over for, og hvad man ikke har gjort godt nok end den analyserer, hvad der rent faktisk er blevet opnået. Den øgede erkendelse af samfundsmæssige mekanismers betydning for miljøproblemer har ledt til en afstandtagen fra de individuelle "moralske" forsøg på bekæmpelse af fødevarer-tilsætningsstoffer, miljøgifte etc. Men derved overser man let den store betydning NOAH har haft ved at skabe en bevidsthed over for miljøet i befolkningen. Selv om en sådan holdning hos befolkningen ikke svarer til den, man finder hos NOAH, og som NOAH kunne ønske eksisterede i befolkningen her i begyndelsen af 80'erne, er det da vigtigt at se tilbage på dette som en effekt af 10 års miljøarbejde.

NOAH er en af de vigtigste græsrodsorganisationer og en af de mest kendte i Danmark. Bogen bliver derfor af stor værdi for de, der vil vide noget om, hvor miljøbevægelsen står i dag, og hvilke udviklingsmuligheder man forestiller sig. Det er vigtigt at få diskuteret disse ting ikke alene inden for NOAH, men også i befolkningen som helhed. Det er ikke blot de økologiske forhold, men en række andre udviklingstræk, der har medført en øget samfundsmæssig kontrol med vores dagligliv. Vil miljøbevægelsen i den udvikling være reduceret til en niche? En af systemet accepteret og tilladt aktivitet uden indflydelse. Hvordan kan det undgås? Det er snart 1984.

Peter Gundelach

Johan P. Olsen (red.), Meninger og makt. Bergen: Universitetsforlaget, 1980.
182 sider, 98,00 Nkr.

Johan P. Olsen skriver i indledningen til bogen, som har bidrag fra i alt fem samfundsforskere ved Universitetet i Bergen, at der i dag bruges store ressourcer på at indsamle information om, hvad folk mener om en lang række forhold. Han fortsætter med, at denne indsats står i skarp kontrast til en moderat interesse for de grundlæggende spørgsmål som, hvordan folk danner sig en mening, og hvilken betydning det egentlig har, hvad folk mener.

Bogen, som er et led i publiceringen af resultaterne fra den norske "maktutredning", har til hensigt at belyse organisering af meningsdannelse og meningsformidling som en grundlæggende politisk proces. Analyserne, som bygger på data fra "maktutredningen" tager blandt andet sigte på at belyse massemediernes rolle